

Vardarbība un veselība Zemgales lauka pētījuma atskaite

**Ilze Mileiko
2007. gada novembris-decembris**

1. Vietas apraksts

Pētījums tika veikts nelielā Zemgales pagastā, kas sastāv no diviem ciematiem. Pagasts sastāv no 2 ciematiem, kas novietoti aptuveni 7 km attālumā un lauku teritorijas. Tuvākā pilsēta atrodas piecpadsmit kilometru attālumā. Pagastā dzīvo aptuveni tūkstotis iedzīvotāju.

Pagastā ir divi veikali, kuros no padomju laikiem nekas nav mainījies. Tajos ir atrodams visnepieciešamākais: maize, desu arī gumijas zābakus un lūpu krāsas. Ir arī pasts, ārsta prakse un bibliotēka, kas ir ierīkoti atsevišķos dzīvokļos pagasta centrā. Gandrīz puse pagasta iedzīvotāju dzīvo bloku mājās, kas atrodas ciematos. Otra puse dzīvo privātās mājās, kas atrodas lauku teritorijās - dažādos attālumos no centra.

Pašvaldības policija strādā reizi nedēļā - piektdienās dažas stundas, bet, kad notika lauka darbs policistam bija mēnesi garš atvaļinājums. Ir noslēgts līgums ar blakus pilsētas policiju, kas var atbraukt pusstundas laikā, ja ir noticis kaut kas. Vairāki iedzīvotāji uzskata, kad policists nav pieejams vietējiem iedzīvotājiem vai ir pieejams tikai tad, ja notiek kaut kas patiešām ārkārtējs.

Bērniem nav kur rotaļāties. Ciematu centros nav izveidots bērnu rotaļu laukums, tas aprobežojas tikai ar smilšu kaudzi un dažām šūpolēm. Arī pieaugušajiem nav nekādu biedrību vai interešu klubu. Kultūras pasākumi notiek skolas telpās.

Pagastā ir pamatskola, kas ierīkota skaistā ēkā. Jau vairākus gadus tiek runāts par skolas likvidēšanu, jo tajā ir mazs bērnu skaits. Tie bērni, kas vēlas mācīties vidusskolā, brauc uz tuvākajām pilsētām. Bērnu dārza pagastā nav, vienu gadu pirms skolas bērniem notiek apmācība, skolas teritorijā. Līdz tam visas rūpes par bērniem ir jāuzņemas vecākiem.

Daļa iedzīvotāju strādā Rīgā, bet pārsvarā pagastā dzīvo bezdarbnieki un pensionāri. Lai iztiktu gandrīz visiem iedzīvotājiem ir savi dārziņi, daudzi savām vajadzībām audzē arī lopus.

No pagasta uz Rīgu un atpakaļ trīs reizes dienā kursē autobuss, jābrauc aptuveni stundu. Transporta cena ir lats un trīsdesmit santīmi. Reizi nedēļā – piektdienās ir bezmaksas autobuss uz tuvāko lielāko pilsētu un atpakaļ, ko apmaksā pagasts un var izmantot katrs, kas vēlas. Ja nepieciešams, kaut kur aizbraukt citā laikā, jāizmanto savu auto.

Pagastā, ar mērķi veikt pētījumu par vardarbību, pavadīju trīs dienas. Intervēti tika cilvēki, kas tieši ir saistīti ar vardarbīgo situāciju risināšanu un kopienas pārstāvji, tika veikti arī vairāki situāciju novērojumi. Respondenti tika meklēti dažādi: tika uzrunāti cilvēki, kas staigāja pa pagasta centru, atsevišķi tik aptaujāti cilvēki, kas nodarbojas ar vardarbības problēmas risināšanu. Kopumā uzrunāti, tika 29 cilvēki, no kuriem 13 cilvēki piekrita uz interviju. No 9 uzrunātajiem vīriešiem (visiem, ko 3 dienu laikā sastapu) uz interviju piekrita tikai viens, pārējie par tēmu bija ar mieru izmest tikai dažas replikas. No 20 uzrunātajām sievietēm uz interviju piekrita 12, trīs no tām ir medicīnas darbiniece, bāriņtiesas pārstāve un sociālā darbiniece, kas vienlaicīgi ir arī pagasta priekšsēdētāja sieva. Cilvēki tika intervēti viņu mājās, darba vietās un uz ielas.

Sievietes par šo tēmu runā labprātāk, vīrieši izvairījās un apgalvoja, ka viņiem nav laika, tikai izmetot parīs replikas par pētāmo tēmu. Bija cilvēki, kas uzskatīja, ka viņi par šo tēmu neko daudz nezina, tāpēc ieteica meklēt cilvēku, kas ir informēti labāk – tos, kas paši cieš no vardarbības, vai kādu, kas ir pietiekoši izglītots, lai varētu savas domas paust, piemēram, bibliotekāru. Cilvēki labprātāk izvelējas runāt par citu problēmām uzverot, ka viņu tuvumā nekas tāds nenotiek.

2. Vardarbības definēšana

Vairākiem cilvēkiem bija grūti definēt, kas ir vardarbība, jo nebija par šo jautājumu pirms tam domājuši. To nevarēja definēt arī sociālais darbinieks.

- *Katram tā vardarbība ir kaut kas cits, kas vienam ir vardarbība, tas otram nebūs vardarbība.*

- *Nu, es nezinu, kad dara pāri viens otram, nu, es nezinu, ko lai tagad atbild. (Sociālā darbiniece)*

Kopienā pastāv atšķirīgas vardarbības definīcijas. Veidojot vardarbības definīcijas respondenti tajās iekļāva klasifikāciju. Vairākums ciemata iedzīvotāju definējot vardarbību ar to domāja fizisku ietekmēšanu, kad kāds, kurš ir stiprāks, dara pāri kādam, kas ir vājāks. Fiziska spēka pielietošana tiek uzskatīta par vardarbību tikai tad, ja paliek redzamas fiziskās sekas. Vardarbība rodas dusmu vai agresijas uzplūdā, kas grūti kontrolējama, ja cilvēks atrodas alkohola reibumā.

- *Nu, kā vardarbība ir, kad stiprākais dara pāri vājākajam. Vienreiz sievai, vienreiz bērniem.*
- *Vardarbība ir pret otru cilvēku, nu, aizskarot viņa tiesības, neatkarīgi no tā, vai tas ir liels cilvēks, vai mazs bērns. Dažāda vardarbība ne tikai fiziska vardarbība. Arī nerūpēšanās par savu bērnu ir vardarbība. (Medicīnas darbiniece)*
- *Fiziska iedarbošanās vienam uz otra, agresija, kā lai to pasaka - nedraudzīga sarunu vešana. Uzbudināti, nikni viens uz otru, neprot nolīdzināt attiecības, aiziet līdz fiziskajai. (Bāriņtiesas pārstāve)*

Daži respondenti minēja, ka pastāv gan fiziska, gan emocionāla vardarbība, tādā veidā arī to definējot. Tomēr sarunas turpinājumā iztīrāja tikai fizisko vardarbību.

- *Emocionālā vardarbība ir, sevišķi, kad bērni paliek tādi jūtīgi pusaudža gados. Es domāju, ka tādi gadījumi arī ir daudz, bet maz par to runājam. Nu, ne velti ir tā statistika, kad pusaudzi, nu, par tām pašnāvībām. Tas jau arī, kad tā dvēsele ir jutīga. Vārds var daudz.*

Divi respondenti atzinās, ka ir informēti par to, ka pastāv emocionāla vardarbība, bet to par vardarbību neuzskata. Iespējams, ka emocionālā vardarbība ir tik bieži satopama, ka to uzskata par normu, jo tā notiek gandrīz katrā ģimenē.

- *Es ar to varbūt saprotu to fizisko, jo to morālo vardarbību varbūt neuzskata par vardarbību, kaut gan es saprotu, ka arī tā ir vardarbība.*
- *Nu, es domāju, ja tā smalki, tad lielākā vai mazākā mērā katrā ģimenē tas notiek. Sevišķi, ja ņem to morālo, ka tā ir vardarbība. Nu, es domāju, ka ļoti maz ir, kur absolūti bez morālās vardarbības iztiek.*

Kāds no respondentiem uzskatīja, ka fiziska vardarbība ir sliktāka, ir arī garīga, kas arī esot vardarbība, bet nav tik postoša. Cilvēki uzskata, ka emocionālo vardarbību ir gandrīz neiespējami konstatēt, jo nepaliek redzamas pēdas, bez tam gandrīz visās ģimenēs var konstatēt emocionālās vardarbības elementus. Ne sociālais darbinieks, ne bāriņtiesa neminēja situācijas, kad kopienā ir risināta garīgās vardarbības gadījumi.

Daļa uzrunāto iedzīvotāju atteicās no sarunas, jo uzskata, ka vardarbība vispār nav tēma, ko drīkst apspriest. Kāds vīrietis runāšanu par vardarbību uzskata par nodevību pret savu kopieni.

- *Es Jums neesmu ziņotājs un citu lietās nelienu.*

Bija vairāki cilvēki, kas intervijas sākumā pauda viedokli, ka pie viņiem vardarbība nenotiek un nav aktuāla, bet vēlāk minēja konkrētus gadījumus, kad kāds tiek fiziski aizskarts. Ir grūti pateikt vai konkrētās situācijas, ko viņi stāsta kopienas iedzīvotāji neuzskata par vardarbību, vai arī uzskata, ka tā ir problēma, kas neattiecas uz viņiem vai kopienu kopumā, bet ir atsevišķu indivīdu problēma. Iespējams, ka vardarbīgās situācijas vienkārši netiek tā definētas.

Vairākas reizes cilvēki mēģināja uzsvērt, ka vardarbība ir tas, kas nenotiek pie viņiem vai viņu tuvumā. Cilvēki, kas dzīvo pagasta nomalē teica, ka viņi nezina par konkrētām situācijām, jo dzīvo tālāk no pagasta centra un par to, kas te notiek nav informēti. Cilvēki, kas dzīvoja centrā, uzskatīja, ka, ja vardarbība notiek kaut kur nomalē, viņiem par to nav nekas zināms.

Pašvaldības medicīnas darbiniecei bija atšķirīga vardarbības definīcija. Viņa uzskata, ka vardarbība ir arī iedzīvotāju attieksme pret veselību. Viņa uzskatīja, ka vecāki ir vardarbīgi, ja

pietiekoši nerūpējās par savu bērnu veselību, jo tas var ietekmēt viņu tālāko dzīvi.

Definējot vardarbība tiek klasificēta pēc tā, kas no vardarbības var ciest vai kas to veic. Kopiena uzsvāru liek uz vardarbību pret bērniem, vardarbību pret sievietēm un pusaudžu vardarbību vienam pret otru. Kopienā tiek noklusēta seksuālā vardarbība, vardarbība pret veciem cilvēkiem un netiek runāts arī par pašnāvībām.

3. Vardarbības veidi

Ja par pamatu ņem PVO klasifikāciju pēc iesaistīto savstarpējajām attiecībām, kopienā ir sastopami visi vardarbības veidi: uz sevi vērstā vardarbība, starppersonu vardarbība un kolektīvā vardarbība. Kopienas definīcijā vairāk parādās tiek iztirzāta starppersonu vardarbība, kad kāds nodara fizisku kaitējumu kādam citam. Tomēr stāstos par vardarbību parādās visas vardarbības dimensijas. Uz sevi vērstā vardarbība parādās netieši, skaidrojot, kad reizēm tie cilvēki, kas ir iesaistīti vardarbīgās situācijās ir paši vainīgi, tātad netieši paši pret sevi vērs vardarbību. Neviens respondents, stāstot par kopienā, pie vardarbības neminēja pašnāvības. Par kolektīvo vardarbību tiek runāts divos aspektos, kad vairāki jaunieši dara pāri savam vienaudzim to apsmejojot vai kad sabiedrība, kurai būtu jāreaģē uz vardarbīgo situāciju ir vienaldzīga.

Pēc vardarbības akta vērtējuma kopiena visbiežāk runā par fizisko vardarbību, kas ietekmē upuri arī emocionāli. Viens respondents atzinās, ka uzskata, ka emocionālā vardarbība ir sastopama pilnīgi visās ģimenēs lielākā vai mazākā daudzumā. Tikai vienā situācijā tiek pieminēta seksuālā vardarbība, kas tiek stāstīta kā joks, kad sieva tiek nopēra, jo atsakās stāties seksuālajās attiecībās ar savu vīru. Kopumā seksuālā vardarbība tiek noklusēta.

Vairums vardarbību iedalīja pēc tā pret ko vardarbība tiek veikta. Kopienā uzskata, ka visbiežāk sastopama ir intīmo partneru savstarpējā vardarbība, vardarbība pret bērniem, un pusaudžu vardarbība pret kopienā.

3.1 Intīmo partneru savstarpējā vardarbība

Biezāk kopienā tiek apspriests, ka vardarbība ģimenē ir nelaba attieksme pret sievietēm, tās fiziski iespaidojot. Vardarbība pret sievieti tiek uzskatīta par nežēlīgāku nekā pret citām grupām un tā ir sastopama visbiežāk. Tās uzdotie cēloņi visbiežāk alkohola lietošana, greizsirdība vai citas savstarpējās nesaskaņas.

- *Man liekas, ka visbiežāk tieši sievas cieš, nevis bērni.*
- *Tās dusmas, ko izgāž pret pieaugušo nekad nebūs pret bērnu, jo, lai arī ir tās dusmas tomēr viņš apdomās, ko dara. Pret pieaugušo vairāk nekā pret bērnu. Pret pieaugušo ir nežēlīgāka tā lieta.*
- *Nu, citiem tas ir vienkārši tāds greizsirdīgs raksturs.*

Tikai viena respondente minēja, ka var būt situācijas, kad no vardarbības cieš vīrieši, bet tas noteikti ir daudz retāk. Kāda sieviete to stāstīja kā joku, kad kāda sieviete, esot šķēlusi savam vīram, jo tas bezatbildīgi izturējies pret bērnu, piedzēries un to atstājis kāpņu telpā vienu pašu. Vēl kāda cita uzskata, ka vīrietis cieš no vardarbības arī tad, ja pats ir vardarbīgs, jo šāda situācija deģenerē abus - gan varmāku, gan upuri.

Intīmo partneru savstarpējā vardarbība, netieši izraisa arī kolektīvo vardarbību, kas izpaužas kopienas attieksmē pret sievieti. Nav vienāda attieksme pret vardarbībā iesaistītajiem cilvēkiem. Nosodījums pret vīriem, kas sit savas sievas nebija liels. Nav kopienas spiediena, kas liktu viņam mainīties, jo uzskata, ka varmācīgs cilvēks to nevar.

Sievas, kuras fiziski iespaido, tiek nosodītas. Vairākas reizes respondenti apgalvoja, ka viņas ir pašas vainīgas, jo nerisina savas problēmas. Stāstot situācijas par vardarbību pret sievietēm, uzreiz

tika pieminēts, ka arī pašas sievietes ir dzērājas, līdz ar to ir pelnījušas, ka pret viņām tā izturas.

- *Vai ir vardarbība.....pret bērniem - nav dzirdēts, bet, ka vīrs sit sievu, nu, tas ir dzirdēts tas pārsvara ir dzērāju ģimenes.*
- *Ir jau, kad sakaujas un sit, bet varbūt viņa pati ir vainīga es jau nezinu.*
- *Nav jau mūsdienās, ka sieviete nevar izlemt pati savu dzīvi. Var lūgt sociālo palīdzību un es domāju, ka tā nebūtu problēma arī mūsu pagastā lūgt sociālo palīdzību. Tā ir sievietes pašas izvēle un viņas griba, ja viņa šajos laikos visu pacieš, tā ir viņas problēma. Viņa ir liels cilvēks un ja viņai ir bērni, viņai ir jādomā par to, ka šo situāciju var risināt. Ja viņa nerisina, tad tā ir viņas pašas negribēšana. (medicīnas darbiniece)*

Sieviete, kuru vīrs sit, tiek vainota par divām lietām: par to, ka viņa ļauj sevi sist, par to, ka viņa ļauj sist savus bērnus. Nosodījums par to, ka bērni tiek sisti vai redz vardarbību, tiek argumentēts ar to, ka tas traumē viņus, vai arī, ka vēlāk bērni vardarbīgi izturēsies pret savām atvasēm. Sieviete ir tā, kam ir jāuzņemas atbildība par vardarbīgās situācijas izbeigšanu.

- *Nu kā, kas cieš? Bērni, protams. Sievas pašas ir vainīgas, bet bērni? Viņi dzīvo ar papu un mammu, kas kaujas un arī viņš dabū, nekur neaizies, ja tā māte ar tādu dzīvo. Nu, viņam nav izvēles, ko viņš var.*

Konkrētās vardarbīgās situācijas, kas vērstas pret sievieti kopienā netiek risinātas, jo viņa pati tiek uzskatīta par vainīgu. Sociālais darbinieks, medicīnas darbinieks un arī citi kopienas iedzīvotāji skaidro: sieviete pati ir atbildīga par problēmas risināšanu, un, ja viņa nelūdz konkrētu palīdzību, tad neviens šo situāciju atrisināt nevar.

Vairāki respondenti uzskata, ka sievietes, kas cieš no vardarbības bieži pēc palīdzības negriežas, jo viņām ir bail no sabiedrības attieksmes, vai kauns. Kāda sieviete stāsta, ka jaunībā izsaukusi ātru palīdzību un policiju, jo vīrs sita savu sievu, vēlāk kaimiņiene izlikusies, ka viņu vairs nepazīst, jo bija kauns, tāpēc tagad vairs nejaucās citu darīšanās, ja netiek lūgta konkrēta palīdzība. Arī citi atzinās, ka, lai arī zinot, ka sabiedrībā kāda sieviete tiek sist, viņi cenšas iekšā nejaukties, jo tā ir ģimenes lieta.

- *Ģimenē kautiņi gadās, parasti jau cenšas, lai to uz āru neuzzina, kautiņi ir kautiņi, bet kāpēc tas visiem būtu jāzina tā ir iekšēja lieta.*

Pagasta medicīnas darbiniece, uzskata, ka tas nav attaisnojums, ka sievietes nelūdz palīdzību kauna vai kādu citu emociju dēļ, jo par viņu visi smejas.

- *Varbūt vienu reizi labāk kauns, nevis, kad visu mūžu par tevi smejas, jo tevi dauza.*

Ir konstatēts konkrēts gadījums, kad tiek sist sieviete. Viņa pati tiek uzskatīta par atbildīgu konkrētajā situācijā. Vainota tiek viņa nevis viņas vīrs. Viņa ir atbildīga par to, ka viņu sit, jo viņa to pieļauj. Viņa ir pieaugusi tāpēc par sevi atbild pati. Netiek ņemts vērā, ka sievietei bieži nav kur aiziet.

- *Nu, ir mums tāda Antra, kas staigā visu laiku dzer, nu, bet viņai patīk. Tā ir viņas problēma. Viņai gribas būt par upuri, viņai tas patīk. Ja viņai tas nepatīktu, viņa aizietu. Tas ir viņas dzīvoklis. Viņa viņu jau sen varēja izlikt un pateikt, es negribu vairāk ar zilumiem staigāt. (Ljublu kak dushu kolachu, kak grushu). Mēs esam atšķirīgi, bet izvēle mums visiem ir. Ja viņa pati neizlemj, es varu viņai teikt, ko gribu. Antra, es varu teikt, tu, ko muļķe visu laiku ar zilumiem staigā. Ja viņa pati to nenolems, neko nevar darīt.*
- *Nu, bija kad vecis piekāva savu sievu iedeva diennaktis trīs. Nu, kad atgriezās viss kārtībā. Nu, tur problēma ir tāda, kad sieva sāk dzert, viņa vazājas visur, kad parādās mājās piedzērusies, tad viņš viņu sit, kad skaidrā - neaiztiek. Pats viņš arī dzer. Viņa pati ir vainīga, jo apkārt vazājas. Nu, kā žēlojas, to tāpat viss kolhozs zina. Mums jau ciems mazs, kuram pažēlosies? Nu, tur nācās ātro palīdzību saukt. Sasita viņu - jā.*

Kad vīrs atgriezies pēc cietuma, atkal viss bija „labi” – tāpat kā iepriekš. Kāds respondents atzīstās, ka grūti pateikt, kurš tur vainīgs, jo vienu dienu viņi kaujās otrā jau staigā rokās sadevušies. Kopiena izliekas, ka viņa to visu neredz vai arī ir jau pie šādas situācijas pieradusi.

Aplūkojot vardarbīgās situācijas laukos, var redzēt, ka tās ir saistītas ar patriarhālo ģimenes modeli. Bieži sievas ir bez darba. Vīrietis ir tas, kas pelna. Sieviete veidojas finansiāla atkarība. Ja sievietei ir bērni, viņa ir atbildīga arī par to, lai varētu tos pabarot. Ģimenē, kur notiek vardarbība, vīra uzvedība tiek attaisnota, jo viņš pelna un kad atgriežas mājās no darba ir noguris. Ja vīrs lieto alkoholu, sieva ir neapmierināta ar situāciju un to izrāda. Viņa tiek nosodīta, jo viņa nesaprot to, ka vīrs ir noguris. Netiek ņemts vērā, tas, ka sieviete bieži ir viena mājās ar bērniem un rūpējās par saimniecību. Viņa ir tā, kurai nav brīvdienas, jo tad kad atgriežas vīrs viņa ir tā, kas rūpējās par attiecībām, par to, lai vīrs pēc darba varētu atpūsties. Ja ģimenē ir problēmas, tad viņa ir tā, kas nav pietiekoši rūpējusies par attiecībām ģimenē. Patriarhāls ģimenes modelis, ļauj visu atbildību novelt uz sievieti. Sievietes pašas atbildību uzver ne tikai kopiena, bet arī sociālais darbinieks. Netiek runāts par to, ka, iespējams, problēma ir abiem ģimenes locekļiem, tā ir tikai sievietei. Tāpēc arī situāciju risināšana visbiežāk ir saistīta ar sievietes aiziešanu.

3.2 Vardarbība pret bērniem

Stāstot par vardarbību pret bērniem, pārsvarā runā par fizisko vardarbību, tomēr salīdzinoši biežāk, kā runājot par vardarbību pret sievietēm, piemin arī emocionālās vardarbības dimensiju. Ja cilvēki uzskatīja, ka vardarbība tiek visbiežāk vērsta pret sievietēm, tad visvairāk cieš tieši bērni, jo viņi ir vismazāk aizsargāti. Viņi cieš gan situācijās, kad māte tiek sistā, gan tad, ja kāds no vecākiem sit viņus.

- *Nu, es domāju, kad bērni visvairāk cieš, ja notiek vardarbība starp vecākiem, jebkurā gadījumā, jo bērnus tas smagi morāliiski ietekmē. Un tas var atstāt smagas traumas uz visu dzīvi. Ja bērnus pašus aiztiek, tas varbūt pat vēl smagāk ietekmē.*
- *Bērns nav cīnītājs pret pieaugušajiem. Pagastiņš maziņš, bērnam grūti iet pie sveša pieaugušā un prasīt kaut kādu palīdzību.*

Vardarbība pret bērniem tiek definēta, kā pieaugušā savas varas izrādīšana, tos fiziski ietekmējot, jo netiek galā ar situāciju.

- *Nu, es domāju, ka vecāki pret bērniem varbūt savu varu pauž. Vai arī otrādāk - tieši savu bezspēcību, kas ir visbiežāk. Vardarbība ir bezspēcības izpausme, kaut kādas situācijas priekšā, kaut kāds konflikts starp viņu un bērnu netiek ar šo konfliktu galā.*

Kopienas iedzīvotāji uzskata, ka vardarbība pret bērniem ir atšķirīga, tām ir citas izpausmes, papildus sišanai, tiek uzskaitīta arī nerūpēšanās par bērniem, tos nebarojot un tādā veidā apdraudot viņu dzīvību. Cilvēks, kas ir vardarbīgs pret bērniem visbiežāk ir vecāks, kam nav sakārtota dzīve, ir daudz darba, maz naudas, liela spriedze, kas tiek izgāzta uz bērniem.

- *Vardarbības cēloņi: alkohols, psiholoģiska nesaprašanās bērniem ar vecākiem. Vecāki tagad ir noskrējusies un nostrādājusies, viņiem ir maz laika bērnu audzināšanai.*
- *Dažreiz bērni pat nav vainīgi pie tā, vecāki izpauž savas negatīvās emocijas, to nevar paust darba vietā, kaut kur ārpus ģimenes, bet ģimenē grožus palaiž vaļā un vardarbības akti notiek.*
- *Nu, vardarbība pret bērniem ir savādāka bērnus tur spīdzina, nedod ēst.*

Atšķirībā no vardarbības ģimene, kur par galvenajiem varmākām tiek uzskatīti vīrieši, uz jautājumu, kas ir tie, kas varmācīgi izturas pret bērniem vairums cilvēki uzskatīja, ka dzimumam nav nozīmes, bet bāriņtiesas pārstāve pat pauda viedokli, kad iespējams pat sievietes biežāk ir vardarbīgākas nekā vīrieši, jo viņas pavada vairāk laika ar bērniem. Sociālā darbiniece uzskatīja, ka

reizēm pat tēvi aizstāvēt savus bērnus.

- *Nemaz jau tie vīrieši, diezgan bieži arī tās mātes iekausta savus bērnus. Stress, naudas trūkums, nabadzība tajā dzīvē, tas viss jau arī noved pie stāvokļa, kad sievietes iekausta savus bērnus.*

Medmāsa uzskata, ka vardarbība pret bērniem ir obligātās veselības apskates neizmantošana un nepietiekošas rūpes par bērna veselību.

- *Mums ir tā, ka sākot skolu ir medicīniskā apskate, tas ir viņu skatās piecos gados uztaisa asins analīzi, viņš iet pie acu ārsta pie lora, nu, viss, kas jāpārbauda, kad iet skolā, jo mēs viņu redzam tikai tad, kad divos gados viņš saņem pēdējo poti. Viņš ienāk pie mums tikai tad, ja ir saslimis. Ir tādas absurdas situācijas, kad līdz pieciem gadiem bērns nerunā. Vecāki ar viņu vispār nerunā. Viņam ir jāiet skolā un viņš runā savā valodā. Vecāki priecīgi - labs bērns, viņš nerunā. Tas ir ārpātīgi un tas ir tieši pēdējos gados.*
- *Tie anēmiskie bērni ar zilajiem lokiem zem acīm, nu, jā tās ir sociāli nelabvēlīgas ģimenes. Nu, ir jāuztāisa analīzes un jādod dzelzs preparāti, lai tas bērns izaug normāls arī fiziskā ziņā.*

Definējot vardarbību pret bērniem vairāk tiek ietverta emocionālās vardarbība, tomēr iztirzāti biežāk tiek fiziskās vardarbības veidi. Vairāki respondenti atzīst, ka zina kad kaimiņos tiek veikta vardarbība pret un tiek uzskaitītas dažādas vardarbības variācijas, kas tiek realizētas pret bērniem un tiks iztirzātas tālākajās apakšnodalās.

3.2.1 Pēršana

Tradicionālā kopienā pastāv vairākas audzināšanas metodes, kas varētu tikt uzskatītas par vardarbīgām. Nav vienotas attieksmes pret to, kas ir bērnu audzināšana. Pagastā pastāv divas dažādas pieejas bērna audzināšanai, kas pieļauj kardināli atšķirīgas audzināšanas metodes. Vieni, kas uzskata, ka pēršana ir vardarbība pret bērnu, jo viņš tiek fiziski iespaidots un otri, ka pēriens ir pieļaujams, jo bērns ir jāsoda, ja viņš dara kaut ko nepareizi.

Tie cilvēki, kas uzskata, ka audzināšanā pēršana ir pieļaujama, cenšas nodalīt, kad fiziska ietekmēšana ir audzināšana un kad tā ir vardarbība. Šī grupa par vardarbību pret bērniem sauc gadījumus, kad bērni tiek nepamatoti fiziski ietekmēti, bet pēršanu par vardarbību neuzskata.

- *Ir starpība starp vardarbību un pēršanu, vardarbība, kad, nu, ir dzirdēti gadījumi, kad sasit bērnu līdz zilumiem.*
- *Nē, pēršana nav vardarbība, es pati esmu izaudzinājusi trīs bērnus un mani vecāki ir pēruši es viņiem par to tikai paldies esmu teikusi. Es esmu visu sasniegusi, jo mani vecāki bija stingri un tā mani audzināja.*
- *Es esmu pielietojusi pērienu, ja es esmu saviem bērniem teikusi un viņi mani nav sadzirdējuši. Manu bērnu labā, es saprotu, ka viņam tas ir vajadzīgs. Tad neko darīt. (Medicīnas darbiniece)*
- *Bērni ir jāper, jo, kā tad viņam iemācīs strādāt.*
- *Man nav nācies saskarties ar īstu vardarbību, ja nerunā tur, ka pa sīkumiem, tur bērnu, kāds noper, bet es pati savus bērnus esmu nopērusi. Es to tagad nožēloju.*
- *Bērna pēršana ir pieļaujama, ja viņš apdraud otra dzīvību, tur suni vai kaķi.*

Ir cilvēki, kas nodala, kad pēršana ir vai nav vardarbība atkarībā no tā, ar ko bērns tiek pērts. Ja bērnu per ar žagaru vai „uzšauj ar roku” tā netiek uzskatīta par vardarbību, ja sit ar siksnu, tad tā jau ir vardarbība.

- *Nu, ar žagaru pa stilbiem, nu, tā nav vardarbība, jo tad bērns arī sapratīs, ka viņš ir*

izdarījis nepareizi. Ja ņem ko vairāk, siksnu piemēram, nu, tas vairs nav labi. Nu, žagars varbūt tur aiz matiem saplēst, nē tā nav vardarbība. Mēs arī tikām pērti maziņi.

Daudzi pēršanu uzskata par tradicionālu audzināšanas formu, kas ir pieļaujama, ja bērns neklausa, vai ir izdarījis blēņas, ja neizturas ar cieņu pret pieaugušajiem, ja apdraud savu vai citu dzīvības, vai lai iemācītu strādāt. Šī grupa vairo vecākus, kas savus bērnus neaudzina, jo tas var novest pie visatļautības. Bērna nodarījums un sabiedrisko normu pārkāpums ir arguments, kas attaisno vecāku vardarbību pret bērnu. Tajos gadījumos, kad vecāks var definēt, kāpēc bērnu soda un ja kopiena šo iemeslu uzskata par pamatotu, pēršana netiek nenosodīta. Pēršana kā sods tiek leģitimizēts, caur vairākiem faktoriem: bērna vainu un vecāku tiesībām sodīt bērnu, jo viņi ir tie, kas bērnu audzina, lai tas izaugtu par cilvēku. Tiek, kas atzīst pēršanu, kā leģitīmu sodu uzskata, ka tā tomēr ir vardarbība, ja tam nav iemesla vai tas ir nepietiekošs, piemēram, bērns slikti mācās vai vēlāk atnāk mājās.

- *Ir tādas reizes, bērni tagad ir, nu, ka lai saka viņiem ir daudz brīvības dots, nu, bet par mācīšanos tas gan nav normāli.*

Tikai trīs cilvēki, ko es aptaujāju, uzskatīja, ka tas nav pieļaujams nekādā gadījumā. Kāda sieviete gados stāstīja:

- *Kad biju jaunāka kāda sieviete par to, ka bērns ar bumbu sasitis lampu, bērnu tā nopērusi, ka atsitusi bērnam nieres un viņš vēlāk slimnīcā nomiris.*

Jaunāka sieviete uzskatīja, ka tie bērni pret ko vecāki ir vardarbīgi, vēlāk sitīs savus bērnus, tāpēc nav pieļaujami audzināšanā izmantot vardarbīgas metodes.

- *Man tā liekas, ja bērns ir sists, liela daļa izaug un pēc tam arī savus bērnus sit.*

Šie cilvēki arī uzskatīja, ka neatkarīgi no iemesla pēršana ir vardarbība. Tie, kas nosoda pēršanu uzskata, ka tas notiek, jo vecāki ir bezspēcīgi un nevar atrisināt savas problēmas, izgāž uz bērniem dusmas vai neprot ar viņiem sarunāties, vai lieto alkoholu un tāpēc nav adekvāti.

3.2.2 Atstāšana bez pieskatīšanas

Atstāšana bez pieskatīšanas tiek uzskatīta par vardarbību tikai tajos gadījumos, ja bērns ir maziņš. Bērns, kas iet skolā var tikt atstāts viens. Vairāki respondenti atzina, ka kopienā ir bieži situācijas, kad bērni tiek atstāti vieni. Tam ir vairāki iemesli: pagastā nav bērnu dārza, kas uzņemtos rūpes par bērniem, daudzi vecāki nevar atļauties maksāt auklēm.

- *Bērna atstāšana bez pieskatīšanas ir bezatbildība, bet vardarbība tā nav, ja atstāj uz īsu brīdi vienu pašu.*

Kāda no respondentēm stāsta, ka ir spiesta atstāt bērnu bez pieskatīšanas, jo pati strādā pastā un saņem mazu algu. Viņa audzina bērnu viena un vecmāmiņas, kas pieskata vai bērnu dārza nav. Priecājas, ka dzīvo blakus darbam, tāpēc var aizskriet apraudzīt, ko bērns dara. Cita sieviete skaidro:

- *Jā, bērnu vienu pašu atstāt nevar, bet mūsu valdība ir izveidojusi tādus nosacījumus, kad es esmu spiesta bērnu atstāt mājās, jo ir jāstrādā trīs darbos, bet kur likt nav. Dārziņu nav, aukle ir dārga. Nu, kur lai es to bērnu lieku. No vienas puses tā ir vardarbība, bet es esmu spiesta ar vardarbību nodarboties, jo citādāk mēs mirsim badā. Dodiet dārziņus, tad nebūs vardarbība, bet tur jāpierakstās četri gadi iepriekš. Viņš viens pats jūtas pamests, viņam ir garlaicīgi, bet nevar jau neviens būt mājās. Kur viņu likt? Ar sevi uz darbu vilkt arī viņam ir garlaicīgi. Labi, ka kaimiņi paskatās ko viņi tur dara. A ko nav izejas.*

Daudzi apzinās, ka viņu rīcība atstājot bērnus vienus pašus ir vardarbība. Viņi neuzņemas atbildību par situāciju, bet vairo valsti, kas nenodrošina ar iespējām pietiekoši nopelnīt un neveido bērnu dārzus. Vairāki cilvēki atzīst, ka nav kur likt savus bērnus, kamēr strādā.

- *Nav bērnu dārza, ir skola, nu, tā pirmskolas grupiņa, bet līdz četriem gadiem par bērniem jā rūpējas vecākiem. Citi izlīdzas ar vecvecākiem, citi izlīdzas ar auklītēm. (Medicīnas darbiniece)*
- *Mums ir ļoti maz ģimenes it sevišķi arī te laukos, kur vecāki simtprocentīgi var būt līdzās, jo materiālā situācija tas jau arī ko nosaka. Es domāju, ka gandrīz visi grēko, ka bērni paliek vieni, bet visam ir saprāta robežas.*

Bērna atstāšanu uzskata par vardarbību tikai tajos gadījumos, kad tas ir ilgstoši un ja viņš netiek barots vai tiek apdraudēta viņa dzīvība.

- *Ja bērns paliek viens ilgstoši, bez ēdiena, nu, tad tā jau ir galēja vardarbības izpausme, bet ja paliek uz pusstundu, tad var jau arī stundas laikā visādi negadījumi notikt, bet es to tā kā ļoti smagu vardarbību neuzskatītu.*
- *Ja bērns paliek bez ēšanas, šeit es to nezinu, līdz ar to tie bērni var aiziet bojā, ja viņiem nepalīdzēs nokļūt bērnu namos.*

Izdevās konstatēt vairākus gadījumus, kur bērni tiek atstāti bez pieskatīšanas un ko daži kopienas iedzīvotāji nosoda. Pirmo situāciju stāstīja medicīnas darbiniece.

- *Mums kaimiņos ir situācija, kad sieva Rīgā strādā par feldšeri, bet vīrs piedzeras un ļoti bieži sanāk tā, kad bērns viņam ir divi gadiņi, trīs jau, ir kāpnēs viens pats, jau un kliež, bļauj, raud. Šinī kāpņu telpā ir trīs stāvi un katrā stāvā pa trīs dzīvokļiem. Un visur ir cilvēki un mēs esam vienīgie, kas iziet ārā vai nu mani lielie bērni vai es, vai vīrs. Ieved Kasparu iekšā un kauninām tēvu, kurš atbild, kas Jums pa daļu. Bezcerīgi es neko neesmu panākusi. Man kaimiņi saka, nu, bet, protams, ja tu neiesi augšā un tas bērns nokritīs, tad tu dabūsi strādāt. (medicīnas darbiniece)*

Situācija netiek risināta, jo māte tiek uzskatīta par labu cilvēku, kas pelna naudu, lai varētu bērnu pabarot. Viņa nosoda tēvu, bet neuzskata, ka situāciju var atrisināt.

Otrs gadījums tika apspriests vairākās intervijās. Ir ģimene, kur ir septiņi bērni. Māte dzīvo kopā ar vīrieti, kas nav viņu tēvs. Patēvs, māte un vecākie bērni kopā lieto alkoholu. Ģimene ir ļoti nabadzīga, ieejot mājā viss smird. Dzīvokļa durvis ir apsistas ar vecu netīru vates deķi.

Lielākā daļa kopienas iedzīvotāju neuzskata, ka šajā ģimenē varētu būt vardarbība ģimenē, jo bērni netiek fiziski iespaidoti, tikai netiek pieskatīti. Bija divi cilvēki, kas tomēr uzskatīja, ka šajā gadījumā var runāt par vardarbību. Medmāsa uzskatīja, ka bērni netiek pieskatīti, slikti baroti un netīri. Arī skolotāja uzskata, ka tas, ka viņi dzīvo nav normāli un cenšas kaut kā atbalstīt bērnus.

Vairāki respondenti atzina, ka kopiena ignorē šo ģimeni, jo uzskata, ka tā nav jāatbalsta, jo māte nestrādā un ir slinka. Kāda sieviete atzīstas, ka sākumā centās šai ģimenei palīdzēt: *devu pienu, kartupeļus, bet tad lūdzu, lai kāds palīdz izravēt kartupeļus un neviens nepalīdzēja. Ja negrib strādāt, tad nav ko ēst.* Sieviete uzskata, ka ģimene ir nepateicīga, lai ilustrētu situāciju viņa stāsta, ka mazākie bērni, kopā ar vecākajiem, kas ir jau pilngadīgi, apzaguši zviēdrus, kas katru gadu viņiem veda humāno palīdzību. Kāds cits stāsta par absurdo situāciju ģimenē.

- *Vecākie bērni, kas ir jau pieauguši strādā jau mežā un visu savu naudu nodzer, bet jaunākie, kas varētu būt desmit gadus veci, brauc ar ragaviņām uz mežu pēc malkas ziemā, lai būtu ar ko kurināt.*

Ģimene, ieskaitot bērnus, tiek uzskatīta par slinku un nabadzīgu un paši vainoti savās nēdienās. Kā stāsta skolas medmāsa pašlaik ģimenei ir atslēgts ūdens.

- *Vecāki nevēlās risināt šo problēmu. Māte strādā, bet par ūdeni maksāt negrib. Bērni jau nav vainīgi, bet tikai māti sodīt nevar. Bērni ir utaini, viņi nāk ar smaku uz skolu, nu, un māte strādā. Vajadzēja risināt to ūdens problēmu.*

Jautājums, kas rodas aplūkojot šo situāciju, vai bērnu atstāšana savā vaļā un vecāku nespēja

nodrošināt cilvēcīgus dzīves apstākļus, tomēr nav vardarbība.

Kopienā uzskata, ka nabadzība un necienīgi dzīves apstākļi nav vardarbība.

- *Nē, neesmu redzējusi, ka mamma tur kaut kad viņus iekaustītu, nē tur nav vardarbības.*

Naktī, kamēr es biju lauka darbā tika apzagta garāža, no kuras tika nozagts trimmeris. Policisti, kas atbrauca, no blakus pilsētas uzskatīja, ka vainīgi ir bērni, jo atrada bērnu pēdas puķudobē pie garāžas. Zādzība tiek nosodīta, visi vaino daudz bērnu ģimeni. Neviens neuzskata, ka ģimenei ir jāpalīdz risināt problēmas, jo tā tiek definēta kā jau deģenerējusies.

Bērnu atstāšana bez pieskatīšanas tik attaisnota ar ārējiem faktoriem, vecāku nepieciešamību strādāt, valsts nespēju nodrošināt bērnu dārzu. Vecāki tiek nosodīti, ja ir neatgriezeniskas sekas bērna veselībai, bet nodarījums ir netīšs. Ja ir redzamas situācijas, kur bērni tiek atstāti vieni vai nepietiekoši aprūpēti, tiek atrasti iemesli, kas ļauj no situācijas distancēties.

3.2.3 Kaktā likšana

Kaktā likšanu un rāšanos par vardarbību kopiena neuzskata vispār, jo ir vajadzīgas kaut kādas bērnu audzināšanas metodes.

- *Ja, nu, galīgi nesaprot, tad jau varbūt vajag paradīt kaut kā, nu, es savam bērnam, ja viņš neklausā, tad es viņu lieku kaktā. Kaktā tieši es neliku, es liku nostāties, teicu es tevi mīlu, bet tu rīkojies nepareizi. Nevar taču ļaut darīt visu, kas ienāk prātā, ir jāliek viņam saprast, ka tev nepatīk tas, ko viņš dara.*
- *Kaut kādi soda veidi var pastāvēt, nu, es nezinu - kaunināšana, kakta ielikšana...*
- *Es savā dzīvē rāšanu un kaktā likšanu neuzskatu par smagu vardarbības veidu, jo mana paaudze tā ir audzināta.*

Tātad kaktā likšana tiek uzskatīta par nevardarbīgu un atļautu audzināšanas metodi, kas liek bērnam pārdomāt savu rīcību.

3.3 Pusaudžu vardarbība

Stāstot par vardarbību pret bērniem, bieži tiek minēti piemēri, kad bērni ir vardarbīgi pret citiem bērniem vai pret saviem vecākiem.

Kopienas ietvaros parādās diskusija, cik agresīvi mūsdienās ir pusaudži, kas pārkāpj sabiedrības normas vai dara pāri citiem.

- *Nu, par to varbūt nerunā, bet kopš padomju laikiem pusaudžu vardarbība ir augusi, mūsu laikos tādas lietas nenotika.*
- *Daudziem pusaudžiem balles tagad ir stāvēt pie stūra un sist tos, kas ir atnākuši.*

Situācijas, kad skolā bērni ir vardarbīgi viens pret otru ir sarežģīti risināt, jo bieži problēmām skolā tiek pievērsta uzmanība, ja tās jau ir akūtas.

- *Cilvēkiem, kas ir upuri, īsti nav kur griezties. Ir bijušas situācijas, kad skola ar kaut kā palīdzību ir atrisināta situācija. Bija, kad meitene no mājām aizgājusi. Izrādījās, ka beigu beigās tā problēma bija klases biedru nežēlība. Slikta izturēšanās pret viņu, māte pati nevarēja saprast, kas ar viņu notiek. Izrādījās, viņa tāda nabadzīga, par to, tās krutākās meitenes dažādi apvainojušas. Meitene negāja skolā un aizgāja no mājām. Atrisinājās tā, ka meitene brauc mācīties tagad uz citurieni. Pusaudži ir ļoti nežēlīgi.*

Vairākās intervijās pieaugušie atzina, ka jūtas gandrīz vai kā gūstekņi, jo pēc pašreizējās likumdošanas bērniem ir tikai tiesības, bet nav pienākumi. Bērni un jaunieši tradicionāli ir piedalījušies lauku darbos ģimenes saimniecībā. Tagad ir situācijas, kad bērni varot paziņot, ka tas

nav viņu pienākums.

Kāda no respondentēm uzsvēra, ka tagad jau viss ir vardarbība.

- *Ja es nelaižu bērnu uz kaut kādu diskotēku, tas arī ir vardarbība, es viņu ierobežoju. Es uzskatu, ja tu pie manis dzīvo, es tevi ģērbju un baroju, tev arī ir kaut kādi pienākumi. Es uzskatu, ka mans pienākums ir piespiest bērnu strādāt, jo kas ar viņu notiks, kad manis vairs nebūs. Nepietiek, ka bērni nemācās arī fiziski strādāt viņi negrib. Kā viņš dzīvos tālāk, ja tā ir vardarbība pret personību.*

Intervijās parādījās stāsti par to, kā bērni cenšas ietekmēt vecākus.

- *Nu, tagad jau mums bērni ir personības, varbūt ir ģimenes, kur nebaro tik labi, vai nevar apģērbt, bet visi tagad zina telefonus, kur piezvanīt un bērnu izņemt, bet ģimene taču ir normāla. Jā, ir problēmas, bet visiem tās ir.*

Vairākās intervijās sievietes stāstīja, ka bērni pat šantažē savus vecākus.

- *Manai masai meita atnāk no skolas trīs stundas vēlāk, kad māte prasa, kur tu biji? Meita saka, ja tu ar mani tā runāsi, es piezvanīšu un tevi man atņems. A, mana māsa tāda atnesa čemodānu un saka, sāc kravāties. Viss vairāk mana māsasmeita pat nepiemin šo telefonu. Bērni biedē tagad savus vecākus un ne tikai vecākus arī skolotājus.*
- *Nu, jā, tagad ir bērni pastāv uz savām tiesībām, tiesības man ir tādas, tu man neko nedrīksti, ja, un mums vajadzēja skolā lasīt ābolus, lai visi varētu dzert sulu, skolas pusdienām, tas būtu par velti, būtu visiem lētāk. A viņi pasaka, mēs nelasīsim, mums negribas, skolai ir darbinieki, lai viņi arī lasa. Mani nevar piespiest lasīt. Ļoti daudzi bērni tagad spekulē, viņam ir tiesības, bet par pienākumiem stipri aizmirst. Tā jau ir bērnu šantāža pret vecākiem. Es nedrīkstu viņam skaļi uzblaut, kur nu vēl ieplaukāt.*

Šāda bērnu uzvedība tiek uzskatīta par nepieņemamu, jo tiek pārkāpts priekšstats, ka vecāks ir tas, kam ir vara pār bērnu.

3.4 Vardarbība pret veciem cilvēkiem

Vecus cilvēkus neminēja pie riska grupas, bet ja pajautāja, tad atzinās, ka tie var būt arī vecāki cilvēki, bet tas esot reti. Kopienas iedzīvotāji pieļauj, ka ir iespējama vardarbība ģimenē pret vecākiem cilvēkiem, tomēr nesaskata šādas situācijas savā kopienā. Ja neuzdeva jautājumus, tad sākotnēji šī grupa vispār netika nosaukta pie iespējamajiem vardarbības upuriem.

- *Nu, ir dzirdēti gadījumi, kad bērni slikti pret vecākiem izturas, bet šeit es nezinu, nu, nav bijis tā.*
- *Tie, kas ir vardarbīgi tā varētu izturēties arī pret vecākiem, ja sit sievu, kāpēc ne, jā, arī vecākus. Ja ir alkohols, tas nebūtu brīnums.*

Nav nevienas konkrētas vardarbības situācijas ģimenē, kur tālāk tiktu iztirzāta situācija, kad vardarbība tiktu vērsta pret vecu cilvēku ģimenē.

Kāda no respondentēm uzskatīja, ka tie, kas var veikt vardarbīgus aktus pret veciem cilvēkiem ir neaudzināti pusaudži.

- *Nu kā, tagad jau pusaudži var visu, tagad viņi ir personības, viņi ir brīvi nezina kur likties. Īpaši transportā tas ir redzams, ka vecos cilvēkus var nolamāt un pagrūst.*

Tas liecina, ka cilvēki drīzāk pieļauj, ka vardarbīgi pret veciem cilvēkiem būs sveši cilvēki, nevis ģimenes locekļi. Iespējams, ka neuzskata, ka vardarbība pret veciem cilvēkiem pastāv, jo neuzskata, ka pret šo grupu var tikt vērsta emocionālā vardarbība vai atstāšana bez aprūpes vecumdienās.

4. Cēloņi

Vardarbības cēloņi, ko min kopienas iedzīvotāji, ir atšķirīgi. Tomēr ir cēloņi, ko pieminot vardarbību, nosauc pilnīgi visi intervētie cilvēki.

Visbiežāk minētais vardarbības iemesls ir alkohols, tas sasaucas ar ekoloģiskās pieejas individuālo līmeni un kopienā tiek īpaši uzsvērts. Tas parādās situācijās, kad varmāka ir vīrietis, kas lieto alkoholu, tāpēc kļūst agresīvs un nekontrolē savu uzvedību. Kad viņš nav dzēris, viņš ir tāds pats kā visi pārējie kopienas iedzīvotāji.

- *Nu, kā var pateikt ar ko atšķiras, kad skaidrā, tad ne ar ko neatšķiras, kad piedzēries, tad ar visu atšķiras: agresīvs, neapmierināts, vaino visus.*
- *Cilvēks, kad ir alkohola reibumā, nespēj savaldīt savu agresiju. Iekšējās bremzes pazūd un nāk uz āru tik cik ir iekšā.*

Tomēr kopienā alkohola lietošana tiek uzskatīta par sociālu kategoriju un abstrahēta, tāpēc tas vienlaicīgi ir gan vardarbības cēlonis, gan faktors, kas noņem atbildību.

Individuālā līmeņa vardarbības cēloņi ir arī varmākas raksturs, kas var būt nesavaldīgs vai greizsirdīgs. Par vardarbības cēloni uzskata varmākas bērnību vai kādus psiholoģiskos aspektus. Tiek pieminēta arī vardarbības pārmantošana, ja tēvs sit māti, tad arī dēls sitīs savu sievu. Sanāk, ka sieviete māte ir vainojama pie tā, ka vēlāk sitīs sievieti – sievu.

- *Vardarbības saknes slēpjas varmākas paša bērnībā. Varbūt viņš nav izjutis mīlestību, varbūt pats viņš ir izjutis vardarbību. Iemesli var būt daudzi un dažādi.*
- *Ja tu esi pieaugusi, tad sieviete nevar atļaut sevi sist, ja viņa to atļaus nekur nav teikts, ka viņas dēls atkal tālāk nesitīs savu sievu.*

Otrais analīzes līmenis ekoloģiskajā pieejā, kas ļauj aplūkot sociālās attiecības, liecina, ka kopiena distancējas, no vardarbīgajām situācijām un nepauž nosodījumu varmākam. Bieži uzsverot, ka iemesls ir paša upura vaina, jo viņš, jau apgrozās kompānijā, kas nevar tikt uzskatīta par labu. Ar upuri netiek vietotas attiecības, vai ja tādas ir tad no tām distancējas. Kopienā tiek nodalīti tie, ko uzskata par normālām ģimenēm un tie, kas tiek uzskatīti par degradētiem. Sabiedrība nosoda ne tikai tos ģimenes locekļus, kas lieto alkoholu, bet visu ģimeni uzsverot, ka degradējas visi ģimenes locekļi. Kā degradējušos kopienā apzīmē alkohola lietotājus ar visu ģimeni (dzērāju ģimene).

Bieži pieminēts vardarbības cēlonis ir nabadzība un bezdarbs, kas atbilst ekoloģiskā modeļa trešajam līmenim, kur tiek apskatīta vide un sociālās attiecības, kur notiek vardarbība. Tie, kas varmācību ģimenē saistīta ar nabadzību un darba trūkumu, uzskata, ka tas cilvēkus padara depresīvus un tāpēc tie sāk lietot alkoholu un kļūst varmācīgi. Vairāki respondenti uzskata, ka arī tikai nabadzība var padarīt cilvēkus agresīvus. Tātad sociālais konteksts ir tas, kas ietekmē individuālo.

- *Vardarbība ir trūcīgi cilvēku problēma.*
- *Varmākas atšķiras ar to, ka nekur nestrādā, nodarbojas ar alkoholu.*

Pagastā ir ļoti maz darba vietu un nepastāv iespēja, ka to skaits palielināsies. Kopienas veselības darbiniece uzskata, ka vardarbību veicina, tas, ka tiem, kas ir palikuši uz vietas nav darba. Viņa stāsta, ka tikai retie, kas paliekoši kopienā, kaut kur uz vietas var atrast darbu un tāpēc degradējas.

- *Līdz ar to viņi arī degradējās un kopā ar šiem te bērniem.*

Tikai divi respondenti uzskata, ka tas vai cilvēks ir, vai nav vardarbīgs nav atkarīgs no cilvēka finansiālās situācijas un uzskata, ka var darbību var atrast arī turīgās ģimenēs.

- *Nu, citreiz cilvēks nāk no labas ģimenes, bet par viņu tādas lietas dzirdētas.*

Vardarbības izplatību kopienā pastiprina arī kultūras prakses, piemēram, pēršana kā savdabīga ģimenes tradīcija, mani pēra tēvs, es peru savus bērnus. To veicina arī sabiedrībā valdošais uzskats, ka ģimenes lietās jaukties nevar. Vardarbīgās situācijas ir saistītas ar varas

attiecībām ģimenē. Un tradicionālo patriarhālās ģimenes lomu sadalījumu. Par bērniem atbildīgi ir vecāki, kam ir viņi jāaudzina un tāpēc viņiem ir tiesības viņus sodīt. Vīrs ir tas, kas pelna naudu un tas attaisno viņa rīcību, sieviete ir atbildīga par attiecībām.

5. Vardarbības pastiprinošie un mazinošie faktori

Vardarbības cēloņi ir tie, kas zināmā veidā arī attaisno vardarbību, jo daudzi ir saistīti ar faktoriem, kas nav atkarīgi no indivīda: bezdarbs, nabadzība, tradīcijas, alkohola lietošana.

Vīrietis, kas pats lieto alkoholu, savu neadekvāto rīcību attaisno ar alkoholu, bet pats vainīgs nejūtas.

- *Kā, nu, visi tagad dzer, es arī dzeru, nu, ir reizēm problēmas. Es pats dzērumā biju logu izsitis, nu, bija, skaidrā prātā nebūtu to darījis.*

Vardarbībā, ko veic pusaudži, pieaugušie vaino TV, kur tiek rādītas agresīvas filmas, vai datorspēles. Netieši veidojas saikne, vecāki bērnus atstāj vienus, tie skatās televizoru un kļūst varmācīgi.

- *Vecāki nedrīkst atļaut skatīties tādas filmas. Es strādāju ar bērniem, kam ir attīstības problēmas - liela daļa pat nerunā. Bērni no lego klucīšiem taisa ieročus, viņa kā to redzējusi filmā uzpilda, pieiet pie bērna, nošauj savus biedru, nu, normāli? Nopūš un liek kabatā.*
- *Mans mazdēls apmētā ar akmeņiem mašīnas, nu, un metot akmeni trāpīja, labi, ka manai masai. Un ja būtu kādam svešam un tādai labai mašīnai, kas būtu? Un tas viss ir datorspēles. Viņš vairs nesaprot, kas ir reāli un kas ir spēle. Mūsdienās no blēņām jaunieši ir aizgājuši pie noziegumiem.*

Tas, ka bērni tiek atstāti vieni pie televizora, tiek attaisnots, jo valsts veido situāciju, kad abiem vecākiem ir jāstrādā, lai nopelnītu naudu.

Kā vardarbības iemeslu minot abstraktus vai grūti atrisināmus faktoros, tiek noņemta atbildība, gan no pašas kopienas, gan konkrētā indivīda, kas ir varmācīgs. Līdz ar to arī vardarbīgās situācijas ir jārisina kādam, kas ir abstrakts: valstij, valdībai.

Kā būtisks faktors, kas palīdz uzturēt vardarbību ir bailes. Upurim izpaužas divu veidu bailes, bailes no tā, ka varmāka varētu pēc tam kļūt vēl agresīvāks un bailes no tā, kā sabiedrība, kam, iespējams, ir negatīva attieksme pret sievieti no „nelabas ģimenes” varētu reaģēt. Reizēm veidojas situācijas, kad sabiedrības nosodošā reakcija ir sāpīgāka, par bailēm no vardarbības. Sieviete, kas pati agrāk cietusi no vardarbības atzīstās, ka izjutusi sabiedrības nosodījumu, bet aiziet no vīra nebija viegli, jo pati nestrādāja un bija mazi bērni. Viņa arī minēja, ka padomi, ko tajā situācijā cilvēki mēdza dot bija atšķirīgi.

- *Atkarībā no tā kādi cilvēki. Ir tādi, kas nejūtīgi, ir tādi, kas palīdz. Man kaimiņi palīdzēja, bet nu viņai arī vīra nav...nevarēja neko viņa pateikt. Saka, lai samierinos. Ir jau tā, kad saka pamet viņu, ko tu mokies, bet citi saka varbūt nomierināsies un atkal būs labi.*

Vēl vardarbīgo situāciju pastiprina bieži vien varmākas un upura savstarpēji atkarīgās attiecības, gan emocionāli, gan ekonomiski.

Kā vēl viens faktors, kas apgrūtina vardarbības risināšanu ir vardarbības stigmatizēšana un cilvēku vēlme distancēties no tās. Vardarbība ir tas, kas notiek citur, vai arī pie mums nav lielas vardarbības. Tiek diferencēts, kad vardarbība ir pieļaujama un kad vairs nē. Kopienas atsvešināšanās no vardarbīgās situācijas parada to grūtāk atrisināmu.

6. Vardarbība un veselība

Biežāk kopienā tiek apspriesta fiziskā vardarbība. Cilvēki uzskata, ka vardarbība vairāk ietekmē garīgo, nevis fizisko veselību, lai arī atzīst, ka traumas var būt dažādas. Uz jautājumu, vai viņi zina, kam ir garīgas traumas no vardarbības ģimenē, konkrētus piemērus minēt nevar. Aplūkojot atbildes uz jautājumiem par veselību, sanāk, ka iedzīvotāji uzskata, ka vardarbība ir fiziska darbība, kas atstāj lielākas sekas uz upuru psihi un nervu sistēmu, kā uz upura ķermeni.

- *Nu, kāda saistība? Tieša. Kā Jūs domājat, ja bērnu sitis, tad viņš vesels būs? Nebūs! Ja viņu visu laiku bar - tad viņš visu laiku stresā atrodas. Vai tas ir normāli? Kāda viņam būs nervu sistēma? Ja vāja nervu sistēma, tad bērns visu laiku slimos.*
- *Ir bijis tā, kad ir nepatikšanas, bet vairāk jau tie nervi ir. Bērni arī kļūst tādi nervozi.*

Medicīnas darbinieces uzskati par vardarbības saikni ar veselību bija izvērstāki. Viņa uzsver vecāku bezatbildību pret bērnu veselību. Ir bērni, kam ir nepilnvērtīga uzturs un tāpēc veidojas mazasinība, kas ir jāārstē, bet vecāki tam nepievērš uzmanību. Ir ģimene, kur visiem bērniem ir utis un māte neko nedara, tāpēc aplipina arī citus bērnus skolā.

- *Pirms tam te nekad nav bijusi problēma ar utīm, pēdējos divus gadus es nevaru atkauties no utīm. Arī tā ir vardarbība pret bērnu, ne piecgadnieks, ne pirmā klasīte nevar dabūt sev tās utis laukā. Es dodu bērnam paslepus zīmīti vecākiem, es daru to vienu reizi, otru reizi, viņš aplipina pārējos bērnus un mani vecāki lamā. Tad nu gan es zvanu, un, tad nu gan es dzirdu dažādus murgus.*

Kad medmāsa zvāņjusi un likusi kaut kā risināt šo problēmu, māte teikusi, ka utis bērniem ir tikai medmāsas klātienē un tas esot no stresa.

Bērnu nebarošānu cilvēki uzskatīja par lielu pārkāpumu, pret viņu veselību, kas var novest pie letāla iznākuma.

Pie tiešas veselības ietekmēšanas, kāda sieviete min situācijas, kas beigušās letāli.

- *Nu, ir dzirdēti gadījumi, kad dzērumā ir bijis nogalināšanas gadījums. Un arī kad dzērumā viens otram nocērt roku, bet tas nav ģimenē.*

Kāda cita sieviete žēlojās par situāciju pagastā, jo bērni brīvi var nopirkt alkoholu un to viņa daudz vairāk uztver kā vardarbību pret bērnu, kā pēršanu. Viņa ir sašutusi, kad pagasts, kurš ir informēts par šādu situāciju, neko nedara.

- *Vietējais biznesmens pārdod bērniem alu un citus alkoholiskos dzērienus. Bērni bija ballē un kamēr visi sadzērušies, viņi ņem un pārdod alkoholu bērniem, nu, tas ir normāli. Nepārdod, kur viņš citur dabūs? Guļ tur trīspadsmit gadīgs apvēmies, viņš taču vēl galīgi bērniņš. Ja nepārdod viņiem, tad ir mums vīrietis, kas pa desmit santīmiem un cigareti viņiem visu nopērk. Bija ballē sociālais darbinieks un bāriņtiesa visu redzēja, bet, ka bērniem pārdod alkoholu neviens neredzēja. Es saprotu business ir business, bet ne jau bērniem... Ar ko tas varēja beigsies?*

Atsevišķi cilvēki uzskatīja, ka vardarbības cēlonis - alkoholisms ir saistīts ar veselību. Tie uzskata, ka ārstējot alkoholismu iesējams samazināsies vardarbība.

Kopumā saikni starp veselību un vardarbību kopienā saskata, lai arī ne visi var paskaidrot, kā to izprot. Konkrētās darbības, kas saistītas ar veselību, ko iesaka iedzīvotāji, lai mazinātu vardarbību, ir bezmaksas ārstēšana no alkoholisma un psihologa konsultācijas. Savukārt medicīnas darbinieks vēlētos, lai situācijās, kad vecāks nerūpējās par sava bērna veselību, pagasts apmaksātu kādu darbinieku, kas palīdzētu bērniem atbrīvoties no utīm, iztīrītu māju un pabarotu.

7. Institūciju rīcība

Daudzi intervētie cilvēki uzskata, ka vardarbības risināšana ir sarežģīta dažādu iemeslu dēļ. Pirmais iemesls, kas apgrūtina vardarbīgo situāciju risināšanu, ir upuru nevēlēšanās lūgt palīdzību.

- *Es domāju, ka upuri maz paši griežas pēc palīdzības, varbūt domā, ka nekas nevar palīdzēt, kautrējas vai baidās, varbūt negrib nonākt sabiedrības apspriešanā.*
- *Nē, viņa neprasa palīdzību, drīzāk pati iet projām, aiziet pie kaimiņiem patverties, ja vīrs uzbrūk.*

Kopienā nav vienotas attieksmes par to kā un kam vardarbīgās situācijas ir jārisina. Iedzīvotāji atzīstās, ka paši nevēlas jaukties iekšā konflikta situācijās, jo tā esot ģimenes darīšana, kas viņai pašai jāatrisina. Kā iemeslus, ko minēja, kāpēc nejaucas konflikta situācijās:

1. Bailes tikt fiziski iespaidotam;
2. Sievietes, kas tiek fiziski iespaidotas, pašas ir vainīgas, jo nepamet savus varmākas, līdz ar to nav pelnījušas atbalstu;
3. Ir pieradums, ka blakus notiek vardarbība;

Kāds no šiem iemesliem vai iemeslu apvienojums parādījās vairākumā interviju.

- *(krievu valodā) Ja strīdas un kaujas, nu, ko es tur varu darīt, sastrīdēsies un salabs, tomēr ģimene, kas ķīvējas, tas mīlējās.*
- *Jā, nu, zinu es konkrētu gadījumu, kad tiek sieviete sista, bet neviens nejaucas tur iekšā, nu, tā ir pierasts, ka viņa tāda staigā.*
- *Ja tā padomā, vardarbība ir sabiedrības lieta, jo tā ir liela problēma tiem bērniem, kas ir iesaistīti, bet mums kaut kā sanāk tā, ka tā paliek ģimenes iekšējā lieta. Varbūt Rīgā kaut kas notiek, psihologi strādā, bet mums nekā tāda nav.*

Kopiena mēģina izolēties no vardarbīgo situāciju risināšanas un uzskata, ka risināt vardarbīgos gadījumus vajadzētu cilvēkiem no malas. Tas ir jādara citiem: valstij, policijai, pagasta darbiniekiem, sociālajiem darbiniekiem, skolotājiem.

Visbiežāk respondenti minēja policiju kā iestādi, kam jārisina vardarbīgās situācijas, tomēr ne vienmēr tā notiek. Vairāki respondenti atzina, ka policija uzskata, ka ģimenes strīdi ir jāatrisina pašiem un nebrauc uz izsaukumiem.

- *Man ir bijusi tāda situācija, kad es zvanu un man saka tā ir Jūsu darīšana, jātiek pašiem galā. Ja ir problēmas, pārsvarā griežos pie draugiem.*
- *Policija? Tā aktīvi iejaucas tikai tādos trakos gadījumos, ja tikai sakaujas, tad - nē.*
- *Nu, labi piezvana viņa policijai, atbrauc, kad viņi ir - miers ir, bet kad aizbrauc atkal viss sākās. Policija nevar neko tādu izdarīt. Pēc tam tikai vēl vairāk tiks viņa spīdzināta. Es pati to zinu. Tāpēc jau izšķīros. Apkārtējie cilvēki izlikās, ka nav nekas bijis tāds. Jo viņi negrib iesaistīties pakļaut briesmām sevi. Kad viņam bija alkohola iedarbība, tad viņš loģiski nedomāja. Tad vainīga ir sieva un viņš nav vainīgs. Man nebija iespējas, es biju tā sadauzīta, kad vairs nevarēju pāriet, bērnus paņēmu. Sākumā projām negāju, jo bija mazi bērni. Es pat neiedomājos, kad es sagāju ar viņu, ka viņš ir cietumnieks. Kad viņš piedzērās, tad draugi viņu ietekmēja un tad viņš uzdarbojās. Es aizbēgu un vairs neesmu ar viņu sazinājusies.*

Tikai viens vīrietis, kuru citi iedzīvotāji raksturoja kā vardarbīgu, domā, ka policija strādā labi. Tomēr policija ir samērā abstrakts problēmas risinātājs, jo viņš kopienā ir tikai reizi nedēļā dažas stundas. Kopienai nav reālas saiknes ar policiju, tas tiek izsaukts tādās, kad pati kopiena atzīst, ka citas iespējas nav.

Vēl bieži pieminēta iestāde, kam jārisina vardarbīgās situācijas ir sociālais dienests, bāriņtiesa. Kopienā kritizēja iestādes, kam būtu jārisina vardarbīgās situācijas.

- *Varbūt pagasts kaut ko varētu, ir jau tie sociālie darbinieki. Nav dzirdēts, ka viņi jauktos iekšā. Neesmu nevienu reizi dzirdējusi, ka ar viņu palīdzību būtu kaut kas atrisināts, bet es nezinu, kādas ir pilnvaras vai viņi var jaukties. Cik es zinu, policija arī tur sevišķi nejaucas.*
- *Nu, ir jau tās iestādes - bāriņtiesas, sociālie darbinieki, cita lieta ir tā, ka varbūt līdz tai konkrētajai adresei nenonāk.*

Kopienā pastāv pieņēmums, ka par vardarbību ģimenē vajadzētu zināt arī skolotājiem. Tomēr tas tā vienmēr nav. Vairāki respondenti minēja, ka skolotājiem ir labāka attieksme pret tiem bērniem, kas nāk no labām ģimenēm. Bērnam, kuram problēmas ir mājās, parasti būs problēmas arī skolā. Var būt situācijas, kad bērns, kuram ir problēma, izvairīsies griezties pie skolotāja pēc palīdzības.

- *Skolā šķiro pēc deguniem. Ir bērni, kuriem tiek viss - skolā,... Ir jāmainās sabiedrībai, kamēr kāds ticēs, ka ir labāks par citiem, vardarbība pastāvēs.*

Lai saprastu, kā situācijas tiek risinātas un ir svarīgi izsekot, kopienas un ekspertu priekšstatus, kas un kā risina vardarbīgās situācijas.

Bāriņtiesa, sociālais darbinieks un medmāsa uzskata, ka policijai visbiežāk ziņo kaimiņi.

- *Visbiežāk tomēr kaimiņi ir tie, kas redz, bet to jau nevar pamanīt, jo bērni jau neskrīn pa ceļu un nesūdzas, ja nav kaut kas ārkārtējs. Visbiežāk to redz kaimiņi. Un viņi ir tie, kas informāciju sniedz sociālām iestādēm.*

Respondenti atzinās, ka cilvēki mainoties valsts politiskajai iekārtai, bezdarba un nabadzības rezultātā ir kļuvuši vienaldzīgāki un pieļauj, ka paši visdrīzāk nejauktos iekšā, ja redzētu vardarbību, līdz ar to arī kaimiņi ne vienmēr ziņo par vardarbīgajām situācijām.

- *Kaimiņi, nu, nekad nevar zināt varbūt būs tādi, kas iesaistīsies, bet tas būs diezgan reti, jo, ja kaut kas notiek, palīdzību nevar sagaidīt. Cilvēki ir bailīgi, noslēgti sevī. Nu, ziniet arī tāda vienaldzība par to, kas notiek.*
- *Es nekur, nekad nejaucos.*
- *Mans dēls nopirka gāzes pistoli, jo viņam apņika citiem naudu atdot. Pat Rīgā autoostā pienāk narkomāns un tur taču daudz cilvēku, viņš saka jā, bet visi pagriež muguras.*

Kopienas kurlumu, pret palīgā saucieniem ilustrē situācija, ko stāstīja medicīnas darbiniece, kas nesen noticis kopienā.

- *Bērni pagalmā spēlējušies un saderējuši, ka var uzkāpt kokā un ar abām rokām pieķerties pie elektrības vada, kas iet blakus. Bērns pastiepies un pieķēries. Tajā brīdī to redzēja mans dēls - septiņpadsmit gadus vecs puisis. Viņš sauca pēc palīdzības pieaugušos. Tur ir divstāvu bloka māja un pretī trīsstāvu bloka māja. Un neiznāca neviens, lai arī ļoti daudzi vīri bija mājās. Viņš uzkāpa kokā un zēnu izglāba. Neviens pieaugušais nereaģēja uz palīgā saucieniem, neviens. Viņš izglāba to bērnu, nu, un izsaucām ātro palīdzību un paldies dievam nekas tam bērnam nebija. Vienaldzība ir šokējoša.*

Veidojas situācija, kad kaimiņi neziņo, jo nejaucās vai nedzird, bet institūcijas gaida, kad kāds ziņos, kamēr neviens neziņo situācija netiek risināta.

Ja institūcijas situāciju konstatē un risina, kopienas viedoklis par situācijas risināšanu ir atšķirīgs no valsts definētās. Kopienā bieži ir sastopams viedoklis, ka ģimenē jaukties nevar. Intīmajiem partneriem ir pašiem jānokārto savas attiecības un vecākiem ir tiesības audzināt savus bērnus. Tāpēc institūcijas, kas iejaucas var tikt nosodītas. Tas ir saistīts ar ticību, kādā veidā tiek sadalīta vara ģimenē. Nosodījumu no sabiedrības ir izjutusi bāriņtiesas pārstāve, sociālais darbinieks un medicīnas darbiniece, kas pašas dzīvo šajā pašā pagastā. Policists šo nosodījumu neizjūt, jo nav kopienas loceklis.

Situācija, kas tiek visvairāk kritizēta ir kādas meitenes izņemšana no ģimenes, kas skolā

paziņoja, ka vecāki viņu sit. Kopiena uzskata, ka bērnu izņemšana ir galējs līdzeklis, ko drīzāk nevajadzētu izmantot, jo neatkarīgi no apstākļiem ģimene ir bērnam piemērotākā vieta.

- *Bērnām pašām vienmēr liekas, ka labāk ir ģimenē. Ja bērns ir pietiekoši liels, viņš pats arī var būt noteicējs. Maziņš bērniņš vienmēr gribēs pie mamma.*
- *Tā ir liela atbildība izlemt vai to bērnu izņemt vai atstāt ģimenē.*

Iedzīvotāji kritizē ne tikai konkrēto sociālo darbinieku un bāriņtiesas darbību, bet arī veidu, kā tas tika darīts. Tiek pārņemta darbinieku profesionalitāte, jo netiek veiktas pārrunas ar meitenes vecākiem un pārbaudīti fakti, bērns tiek izņemts no ģimenes.

- *Nu, es nezinu atbrauc un savāc tavu bērnu es domāju, ka tas nebija profesionāli. Ir jānoskaidro, kā tur bija aci pret aci, nevis to ko bērns pasaka un mēs vedam viņu projām. Es saprotu kā jutās mamma. Ja bērns ir mājās nevar būt, ka es nevaru likt viņam neko darīt.*

Kopiena nosoda darbiniekus, kas ir pārkāpušas kopienas principu, nejaukties ģimenē. Tas tiek argumentēts arī ar likumību, vai drīkst atņemt mātei bērnu. Savukārt, bāriņtiesa profesionalitātes trūkumu pārmet policijai, kas risinot šo situāciju, izpaudās. Meiteni neizmeklēja ne ārsts, ne policists un pēc laika zilumi izzūd. Kad meitene tika atgriezta ģimenē, bērnu namā, kur viņa pavadīja laiku, psihologs esot atklājis, ka meitene ir melojusi. Grūti konstatēt, kā to visi zina, jo tā ir slepena informācija. pašlaik visā situācijā tiek vainota meitene, kas gribējusi ierībt vecākiem un izrādīt savu varu. Meitene tiek stigmatizēta un kopienas ietvaros definēta kā mele un pašlabuma meklētāja.

- *Mani vienkārši šokēja tas, kā izņēma bērnu no ģimenes, pilnībā nepalaižot abas puses kopā. Neļāva izrunāties ar mammu, vienkārši aizveda. Pēc tam noskaidrojās, ka meitenei ļoti liela fantāzija un bērns ir atpakaļ ģimenē.*
- *Viņa apmeloja māti, lai bērnu namā iegūtu kādus labumus, piemēram, braucienu uz ārzemēm, ar laiku viņa saprata, ka tur nemaz tik labi nav.*

Cilvēki atbalsta mātes rīcību, kas ir fiziski sodījusi meitu un nosodīja meiteni, par to, ka viņa ir sūdzējusies. Nosodījumu pauda arī sociālais darbinieks un bāriņtiesa, viņi to neteica stāstot par konkrēto gadījumu, bet paužot viedokli, kad bērni tagad manipulē ar saviem vecākiem.

Pašlaik institūciju darbības rezultātā nevar atklāt patiesību, bet ja meitene tiek fiziski ietekmēta neviens viņai vairs netic. Arī meitenes mazais brālis ir ieradies skolā ar zilu aci, bet, kā skaidroja cilvēki, puikas jau visu laiku kaujās, viņam esot iesitis brālis.

Aplūkojot šo konkrēto gadījumu, veidojas situācija, kad institūciju darbība nevis palīdz atrisināt problēmu, bet ļauj kopienai to pārdefinēt tādā veidā, kas ļauj to nerisināt vispār.

Skatot vardarbīgās situācijas kopienā, var konstatēt vairāku veidu risināšanas stratēģijas. Pirmā, kad iejaucas profesionāļi un kopiena atbalsta, jo uzskata, ka kāds cilvēks ir apdraudēts. Tas ir situācijās, kad ir mazi bērni, kuru dzīvība tiek apdraudēta un ir neapstrīdami pierādījumi, vai tie ir tādi, kurus nav iespējams ignorēt.

Otrā, visbiežāk izmantotā, kad vardarbība ir vērstā pret sievieti, izlikšanās, ka problēmas nav, vai uzskatīšana, kā tas ir ģimenes strīds, tāpēc nedrīkst iejaukties. Upuri kopienā kļūst neredzami vai pieklājīgāk ir neiejaukties. Tādās situācijās atbildība par situācijas risināšanu tiek uzlikta pašam upurim, jo viņš ir pieaudzis.

Trešā pieeja kā tiek atrisināta vardarbīgā situācija ir - notikumu pārdefinēšana, tādā veidā, kad upuris pats ir vainīgs vai atbildīgs par to, kas ar viņu noticis. Ja situāciju pārdefinē, tā kļūst par tādu, ko kopiena var nerisināt, jo par situāciju atbild pats cietējs, kas ir kļuvis par vainīgo vai vismaz līdzvainīgo.

8. Secinājumi un ieteikumi

- Neatkarīgi no vardarbības definēšanas visbiežāk kopienā tiek uzsvērtā vardarbības fiziskā dimensija. Emocionālo vardarbību respondenti piemin definējot vardarbību, bet uzskata tās ietekme ir mazāka, lai arī iespējams ir sastopama gandrīz katrā ģimenē.
  - Ir vairāki vardarbības veidi, ko izdala PVO, bet kas kopienā netiek apspriesti, piemēram, seksuālā vardarbība, pašnāvības. Tikai īpaši jautājot, kopienā atzīst, ka vardarbība var tikt vērstā arī pret veciem cilvēkiem.
  - Tiek uzskaitīti dažāda līmeņu vardarbības cēloņi, kas pārsvarā sakrīt ar PVO definētajiem. Tie darbojas arī, kā attaisnojošs līdzeklis, lai atbrīvotu varmāku no atbildības.
  - Kopienā visbiežāk minētās grupas, kas cieš no vardarbības ir bērni un sievietes. Tie, kas tiek definēti kā varmākas, atšķiras. Vīrieši tiek uzskatīti pat galvenajiem varmākām pret sievietēm, savukārt sievietes biežāk ir vardarbīgas pret saviem bērniem. Kā jauna parādība tiek definēti pusaudži, kas ir varmācīgi pret vecākiem, skolotājiem un saviem vienaudžiem.
  - Kopienā nav viennozīmīgas attieksmes pret vardarbību, jo tā ir saistīta ar tradicionālās audzināšanas un ģimenes formām. Kopienas tradīcija ir iemesls, kas ļauj to leģitimizēt un veidojas vardarbības tradīcijas, piemēram, pēršana.
  - Vardarbības leģitimizācija ļauj kopienai daļu vardarbīgās situācijas nerisināt.
  - Tās vardarbīgās situācijas, kas ir īpaši nežēlīgas un nav iespējams ignorēt, kopiena vēlas risināt, bet tas ir jādara vai nu pašam upurim, vai, ja tas ir bērns, valsts institūcijām. Kopiena cenšas distancēties.
  - Lai būtu iespējama distancēšanās, vardarbīgajās situācijās iesaistītie tiek stigmatizēti. Tiek veidots apzīmējums „slikta ģimene” vai „dzērāju ģimene”.
  - Ne vienmēr, kad vardarbīgo situāciju risināšanā iesaistās valsts institūcijas, tas notiek profesionāli, jo darbinieki ir vienlaicīgi kopienas locekļi un ir iesaistīti kopienas attiecībās.
  - Lai samazinātu vardarbību, kopiena iesaka cīnīties ar minētajiem vardarbības cēloņiem. Tiek ieteiktas konkrētas darbības:
    - Ārstēšana no alkoholisma;
    - Psihologa konsultācijas ģimenēm, kas cieš no vardarbības;
    - Cilvēku izglītošana un informēšana par bērnu audzināšanu;
    - Veicinot nodarbinātību laukos, samazinātos nabadzība un mazinātos cilvēku agresija un neapmierinātība ar dzīvi;
    - Nodrošināt iespēju laist bērnus bērnudārzos arī laukos, tas palīdzētu vecākiem vieglāk atrast darbu un iesaistītu bērna audzināšanā vairāk cilvēku, tāpēc ātrāk iespējams konstatēt vai vecāki nerīkojas nolaidīgi;
- Ir arī vairāki ieteikumi, kas jādara, lai uzlabotos vardarbīgo situāciju risināšana.
- Apmācīt ārstus, skolotājus, sociālos darbiniekus un bāriņtiesas pārstāvjus, kā profesionāli rīkoties vardarbīgā situācijās un kā koordinēt savstarpējo komunikāciju;
  - Jāmaina kopienas nostāja par to, kas ir vardarbība. Jāskaidro situācijas, kad un kādā veidā sabiedrībai ir pienākums iesaistīties vardarbīgo situāciju risināšanā.
  - Kopienas vienaldzību vajadzētu publiskajā diskursā pozicionēt kā līdzdalību.
  - Jānodrošina vienlīdz kvalitatīva un profesionāla palīdzība vardarbīgajās situācijās iesaistītajiem arī laukos.